

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת"
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת ה"ר אשר אנטשיל ז"ל

מסכת נדרים - דף פז' פח'

ואף להצטרף עם הציבור מועיל בתוכ"ד, ולא רק ביחוד. מדברי הרמ"א (או"ח סי' קכ"ד ס"י) כתב, ולא ימתין עם עניית האמן, אלא מיד שכלה הברכה יענה אמן. וכתב במ"ב, ותוך כ"ד כדיבור דמי. וע"ז כתב בה"ל באריכות יעו"ש, ש"ז לכן אפי' מי שהתחיל לענות אמן אחר כך, כ"א ואחד הוא בתוך כדי דיבור של חבירו. ודומיא דמאי דאמרין בשבועות לענין עדות דף לב'. כ"א"ו בתוך כ"ד של חבירו. ע"כ. למדנו מכאן, שלמד, ששייך צירוף לקהל בתכ"ד.

יצא לנו, שאפי' אם הציבור גמרו ויכולו, כל עוד הוא מסיים שמו"ע בתוך כדי דיבור, יוכל להצטרף ולומר ויכולו אף לדעת המ"ב שצריך אמירה בב' כעין עדות.

נושא היום: ידיעה בהקמה ובהפרה. יד אשה כבעלה

כאשר מקיים או מפר נדר, צריך לדעת האם נדרה **בתו או אשתו**. וכן צריך לדעת מה נדרה. טעה, חוזר ומפר או מקיים. **מ"וינא אותה**, אותה דווקא. **לגבי הלכות קריעה באבלות**, למדנו מדברי הפסוק "על שאלו ועל הונתן", **שצריך לדעת על מי קרע**, אם טעה צריך לחזור ולקרוע. אולם נאמרו ב' חילוקים בגמ'. **לתירוץ א', כאשר קרע סתם**, וטעה, הועילה הקריעה הראשונה. **בפירוש שקורע** על מת מסויים, לא מועילה קריעתו אם התברר שטעה. **לרב אשי, תוך כדי דיבור** יכול לתקן את מחשבת הקריעה. ואם טעה, מועילה הקריעה. אולם **לאחר כ"ד**, לא מועיל וצריך לחזור ולקרוע.

הילכתא, כל מקום תוך כדי דיבור כדיבור. **למעט**, מגדף, עובד עכו"ם, מקדש ומגרש. (הם דברים חמורים ובגמרא דעת עושה ולא שייך שיחזור בו. ע"י שיטת ר"ת בר"ן.)

דעת רבי ישמעאל, הפסוק לגבי הקמה "ויקמו", משמע יקים ממנו, **אם נדרה מב' חפצים ביחד**, הקים לחפץ אחד, כל הנדר קיים. **בהפרה** לא דורשים משמעות ממנו, לכן אם הפר על אחד, מופר. והשני, עומד על מקומו. **לדעת ר"ע**, אם הקים מקצת, הכל קם. הפר מקצת הכל מופר. **למסקנא**, דרש הקש הפרה להקמה, ובהקמה דורשים "ממנו". **לדעת רבנן**, בין בהקמה ובין בהפרה מה שהקם, קיים. מה שהפר, מופר. **שדורשים** את ההקמה להקמה. **בדאי** אולם אם נדרה **ב' נדרים נפרדים**, ע"י שאמרה קונם על כל חפץ. בדאי שצריך להפר או להקים כל דבר בנפרד. **אמר רבא משנתנו**, דעת רבי שמעון שחילק לגבי שבועות הפקדון, אם אמר שבועה לכל אחד. או שבועה לזה ולזה. **ה"ו במשנה חלוק הדין**, אם אמרה קונם מתאנים וענבים. או אמרה קונם תאנים, קונם ענבים.

כדי שיוכל הבעל להפר, צריך "ידיעה" בנדר ובתוקף ההפרה. **אם לא ידע שבעל יכול להפר**, כאשר נודע לו, עדיין נקרא יום שומעו ומיפר. **אולם אם ידע שיש נדרים, ידע שבעל יכול להפר, אולם לא ידע שסוג זה של נדרים יכול להפר**, לדעת רבי מאיר, אינו יכול להפר כיון שחסר לו בידיעה בהפרה. (הביא הר"ן ב' דעות האם לר"ם לעולם לא יכול להפר. או ביום שומעו יכול להפר.) **לדעת רבנן**, יכול להפר. (הביא הר"ן ב' דעות האם היום מפר שדיעה במקצת מועילה. או ביום שלאחריו מפר, היות וידיעתו המוקדמת לא נקראת ידיעה.)

בחיוב גלות להורג בשגגה. **דרש ר"מ**, "בלא ראות", ריבוי לסומא, אמנם לא רואה, אולם מרגיש שהגיע חברו, וזה מספיק לידיעה. **רבי יהודה**, סומא ממועט, ידיעה חלקית לא מוגדרת לידיעה. נמצא **שרבי מאיר ורבי יהודה** סתרו משנתם (ביארנו ע"פ ביאור א' בר"ן). **לגבי סומא** נקט רבי מאיר, ידיעה חלקית מוגדרת כידעה. **ואילו לגבי נדר** נקט, ידיעה חלקית לא מוגדרת לידיעה, לכן אינו יכול להפר דבר שאין לו בו ידיעה. **ורבי יהודה סבר**, בסומא ידיעה חלקית לא מוגדרת כידעה. ואילו רבנן שפליגי על ר"מ במשנה מסתברא שזה רבי יהודה, **וסבר** שיכול להפר אף על ידיעה חלקית. נוקטת הגמ', לעולם כפי שעולה מהמשנה. אולם לגבי סומא חלקו בדרשות הפוסקים. **רבי יהודה סבר**, חיוב גלות הוא לכל מי שיכול להיכנס ליער, א"כ סומא בכלל, בהכרח מ"בלא ראות" ממועט סומא. **לדעת רבי מאיר**, "בבלי דעת" ממועט כל מי שאין לו ידיעה, א"כ סומא ממועט. בהכרח "בלא ראות", בא לרבות סומא.

רוצה לתת לבתו, בלא שיהיה רשות לחתנו בה, אומר "בלבד שלא יהיה לבעלך רשות בהן" ומוסיף שאף לצורכה "מה שאת נושאת ונותנת לפיך". **לדעת רב**, רק כאשר הוסיף "מה שאת נושאת ונותנת לפיך" לא זוכה בעלה. ואם לא אמר, **קנה בעל מצד** מה שקנתה אשה קנה בעלה, ע"פ דברי רבי מאיר מה שקנה עבד קנה רבו. **ואילו לדעת שמואל**, לעולם אין לבעל קנין אף שלא אמר "מה שאת נושאת ונותנת".

לגבי **שיתופי מבואות** למדנו, שיכול לזכות לאחרים אף ע"י אשתו, **מבואר שיד האשה הוא לא כיד בעלה. ולא שייך לומר כדברי רבא**, שהיות ומגלה בדעתו שמעוניין לזכות לאחרים, מסתלק ומועיל ע"י שמזכה לאחרים ע"י אשתו. היות ולמדנו בפסורט, שאין יכול לזכות ע"י אשתו. **אלא מה שאמרו שיכול לזכות ע"י אשתו**, מדובר דווקא, שיש לה חצר ששייכת לה בלבד (קובלה בירושה בעודה ארוסה, וכתב לה דין ודברים אין בנכסין). והועיל סילקו לה (בעל) והיות וצריכה היא לזכות בשיתוף, **יכולה לזכות** על גבי זה אף לאחרים.

עיונים על הדף

האם לא שייך "תוך כדי דיבור" בגיטין ובקידושין?!

אמרו בגמ', הילכתא כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי. חוץ ממגדף ועובד עבודת כוכבים ומקדש ומגרש. ובאמת תמה הר"ן, מאי שנא שבכל התורה, הילכתא כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי. ובאלו הדברים לא. אומר הר"ן, ונראה בעיני דבשאר מילי דלא חמירי כולי האי, כשאדם עושה אותם לא בגמרא דעתו הוא עושה, אלא דעתו שיוכל לחזור בו תכ"ד. אבל הני כיון דחמירי כולי האי, אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה גמורה ומשום הכי חזרה אפי' תכ"ד לא מהני.

וא"כ צריכים אנו להשכיל לפי מה דמבואר בגמ' בגיטין (ה'): המביא גט ממדה"ה, ונתנו לה ולא אמר לה בפני"כ ובפני"ח, לדעת חכמים, אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שניים ויאמר בפני נכתב ונחתם וכו'. אומרים בתוד"ה יטלנו הימנה ויחזור וכו', מכאן משמע דצריך לומר בשעת נתנה בפני נכתב מדקאמר יטלנו הימנה וה"ה לאחר נתנה תכ"ד דמהני וכו'.

והדברים צ"ב שהרי עתה למדנו שאין מושג של תוכ"ד בענייני גיטין וקידושין, א"כ מהיכי תיתי שהאמירה על גבי הנתינה הצטרף למעשה אחד בתכ"ד. ויעיל לנתינת הגט, הרי ברגע שנתן השליח את הגט, הסתיים מעשה הגירושין. לא חל מחמת שחסר לו אמירת "בפני נכתב ובפני נחתם", א"כ מה יועיל שיוסיף אח"כ, אפילו תוכ"ד, הרי אין הלכה של תוכ"ד בגט.

הביאור, ההלכה של "תוך כדי דיבור" עיקרו של דבר, כאשר אדם אמר או פעל שבר מסויים ורוצה לחזור בו עתה התחדש שהמעשה לא נגמר כל עוד לא עבר הזמן של תוכ"ד ויוכל לשנות את דבריו. כאן חידשו שבכל דבר הלכה היא שמועיל תוכ"ד, מלבד הדברים החמורים הנזכרים אצלנו בסוגיא. אולם כאשר נרצה להתבונן באדם שלא מעוניין לחזור בו, אלא לפרש דבריו. האם כאן אנו צריכים להגיע לחידוש שנאמרה הלכה של "תוך כדי דיבור" לכאור' אין מקום לחידוש זה ולא כאן דיבור חז"ל. לו יצויר שכדי להחיל קנין, צריך להשתמש ביותר מד' תיבות, האם נאמר שבער כבר את הקצבה, וכל מה שיוסיף זה לאחר כ"ד. אין מילים ואין סגרא שדבר זה, מאחר שלא בא לחזור בו, ולא נזקקו להלכה של תוכ"ד, אלא אך ורק ביאר דבריו. ובדאי מועיל ואין כאן בית מיחוש כלל.

ונביא ראיות ברורות, בדברי התוס' בב"ק (ע"ג ד"ה ונמלך תוך כדי דיבור וכו') ודוקא תוך כדי דיבור הוא דמהני לדענן לפרש דבריו מהני תוך כדי דיבור. וכן בדברי הפנ"י, בגיטין (ה'): כתב וז"ל, ואע"ג דקיי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי לבר ממקדש ומגרש, לענין שאין יכול לחזור בו. משא"כ לפרש דבריו, ודאי מהני. ובסוגיא במרובה (ב"ק ע"ג): בהילכתא דתכ"ד כ"ד כתב, וז"ל דהא קיי"ל בעלמא דתכ"ד כד"ד לבר ממקדש ומגרש, היינו אי יכול לחזור בו תכ"ד או לא. בהא קאמרין בכל מקום יוכל לחזור תכ"ד לבד מאותן שמנו חכמים. אבל לענין לפרש דבריו, בעינן שאינו עובר דבריו הראשונים ע"כ לא שייך האי מילתא כלל, דהא חזינו דאפי' בגירושין וקידושין אדם עושה פירוש לדבריו תכ"ד, כגון במקדש ומגרש על דתני וכו"צ"ב, אלא ע"כ לענין חזרה בלבד איתמר. עכ"ל. ומיותר להוסיף על דבריו, שלמד חילוק פשוט בין לחזור מדבריו לבין לפרשם ולהקימם.

האם מועיל צירוף בתוכ"ד לאמירת "ויכולו"?

אמרו בגמ' בשבת (ק"ט'): "כל המתפלל בער"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" וכו'. שואל הכל בו (סי' לה), האם הקב"ה צריך שותף למעשה בראשית, הרי לפי רגילות העולם שיש שותף לאדם בדבר מסויים, נראה כאילו אינו יכול להסתדר לבד. וזה לא שייך בהקב"ה. מתרץ הכל בו, כאשר אדם אומר ויכולו ומבין ויודע מה הוא אומר, מתבונן הוא בחידוש העולם, ומאמין באמונה קיימת, כאילו רואה את עתה את מה מעשה היצירה וכמו שהיה שותף לעשיית המלאכה ואז אין בזה הכחשה כי הנה אני רואה. כלומר הלשון "שותף", כאן משמש לא רח"ל כאילו הקב"ה צריך עזרה. אלא כדי להשריש לנו את אמונת שבת בראשית כאשר אנו אומרים ויכולו, כעין שאנו רואים בעינינו את יצירת העולם ומאמינים ביחוד ד' ומלכותו בכל משלה.

למעשה נקטו הפוסקים הראשונים שנהגו לומר ויכולו ג' פעמים בתפילה בלחש עם הציבור ועל כוס של ברכה. (רבינו ירוחם כל בו רמב"ם שבלי הלקט עמוד) נחלקו המ"ב והחזו"א בענין אמירת ויכולו עם הציבור, לשון הטור מורה, דהוי עדות לבריאת העולם, ולצורך עדות הרי צריך אמירת שני אנשים. לדעת המ"ב, צריך לחזור אחר עוד יהודי שיאמר איתו בידך ויכולו (אם לא אמר עם הציבור כגון שעדיין התפלל שמו"ע) ואילו דעת החזו"א, שיכול לומר ביחידות.

שאלה שכיחה: התפלל שמו"ע וכאשר פסע, הציבור עומדים לסיים ויכולו, האם יכול להצטרף לציבור או שעדיין יצטרך עוד אחד כדי לומר ויכולו. (לדעת המ"ב) בתוס' (ד"ה בתוך כדי דיבור בשבועות לב'). כתבו, ואומר ר"י דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון, חשיב כאילו שניהם העידו בב"א בצמצום ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד וכו'. עכ"ל. למדנו מדברי התוס', שאפשר להצטרף אחד לשני, וא"כ אותו אדם שסיים שמו"ע והציבור כבר התחילו לומר ויכולו, כל עוד הם לא גמרו ויכול להצטרף.